MEDLEMSFÖRSLAG

Nordiska rådet

A 1650/välfärd

Framlagt av:
Den socialdemokratiska gruppen

Behandlas i:
Välfärdsutskottet

J.nr. 15-00186-2

Medlemsförslag om gemensamma insatser mot våld i nära relationer i hela Norden

Våld i nära relationer är ett stort samhällsproblem och det förekommer i alla nordiska länder. Det vanligaste relationsvåldet är en man som är våldsam mot den kvinna som han lever med, men det omvända förekommer också. Våld finns i alla relationer - även i samkönade. Det förekommer även att vuxna barn utsätter sina gamla föräldrar för våld eller att föräldrarna slår sina barn.

Våld i nära relationer är kriminellt och den här formen av kriminalitet lever många människor med. Många lever dagligen i ett mer eller mindre osynligt krig. Våld i nära relationer omfattar psykiskt, fysiskt och sexuellt våld eller hot om våld. Det kan vara allt från förlöjligande, knuffar till rena slag eller sexuella övergrepp. Det som kännetecknar den hör typen av våld är att offret har en nära relation till och ofta starka emotionella band till förövaren. Det är något som försvårar möjligheten till motstånd och uppbrott. När offret till slut inte står ut längre har våldet ofta skapat stora sociala problem och emotionella skador, förutom de rent fysiska. Rehabilitering av olika slag är ofta nödvändigt för att offret åter ska kunna fungera normalt i samhället. Problemet med bevisföring gör lagföring av förövaren extra problematisk.

Att bli utsatt för våld i hemmet medför ett stort lidande för den drabbade. Det är också ett stort folkhälsoproblem. Fysisk och psykisk ohälsa är mycket vanligare bland personer som utsatts för våld i en nära relation. Kvinnor som blivit utsatta lider i större utsträckning av sömnsvårigheter, ångest, depression och posttraumatiskt stressyndrom än andra. Detta enligt betänkandet ”Våld i nära relationer – en folkhälsofråga” (SOU 2014:49). Misshandeln kan också leda till döden. I Finland dödas i genomsnitt 21 kvinnor per år av sin partner. I Sverige är siffran omkring 17 och i Norge något lägre, enligt rapporten ”Riskbedömning av partnervåld – erfarenheter och utmaningar i de nordiska länderna” (2014). På Island har det begåtts 10 mord på grund av våld i nära relationer sedan 2003. Det är omkring 60 procent av alla mord under perioden.

Var femte person har någon gång utsatts för våld i en nära relation i Sverige. De som är mest utsatta är kvinnor. Drygt var fjärde kvinna och var sjätte man har utsatts någon gång i livet. Av de som utsatts för fysiskt våld är siffran 15 procent för kvinnor och 8 procent för män. Mörkertalet är stort, eftersom den här typen av brott sällan anmäls. Våldet sker vanligtvis inomhus i offrets egen bostad och ökar i allvar och intensitet ju längre relationen pågått. Våldet drabbar kvinnor i alla samhällsgrupper, men vissa är mer utsatta än andra. De personer som drabbas i störst utsträckning har sämre ekonomiska förutsättningar, låg utbildning, är ensamstående föräldrar, boendes i lägenhet och är i åldrarna mellan 16-34 år. (SOU 2014:49) På Island är 87 procent av förövarna män och 77 procent av offren kvinnor. Invandrare är en särskild riskgrupp på Island, 30 procent av både offer och gärningsmän har invandrarbakgrund.

Allt för många barn växer upp i familjer där det förekommer våld. Det är oacceptabelt. Idag bor det minst 150 000 barn i svenska hushåll där det förekommer våld. Omkring hälften av dessa barn upplever återkommande våld i hemmet. (SOU2014:49) Inget barn ska behöva oroa sig för att någon förälder ska bli slagen eller tvingas se på när mamma eller pappa blir misshandlad. Detta är ett stort problem och insatser måste till.

I Norge finns det uppgifter från *Norsk Rikskringkasting, NRK*, att antalet anmälda fall av barnmisshandel har ökat. År 2006 anmäldes 81 fall och 2013 anmäldes 1 791 fall av barnmisshandel. Det polisanmälda våldet mot barn i Sverige har också ökat betydligt. Det skedde efter att lagen mot barnaga infördes i Sverige år 1979. Ökningen kan förklaras med en allt högre anmälningsbenägenhet hos föräldrar, förskolepersonal och inom socialtjänsten. (SOU1014:49) Inget barn ska behöva bli utsatt för våld, utan i hemmet ska man kunna känna sig trygg.

Uppgifter från *Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress* (*NKVTS*) visar att 4,9 procent av kvinnorna och 5,1 procent av männen har blivit utsatta för grovt våld av sina vårdnadshavare under uppväxten. Barn som har upplevt våld i hemmet löper en ökad risk för att bli mer otrygga och få en sämre livskvalitet som vuxen. De kan också drabbas av inlärningssvårigheter, en negativ självbild och svårigheter med sociala kontakter. Hjärnans utveckling kan också hämmas. Som vuxen kan det leda till ökad social isolering, arbetslöshet och sämre ekonomiska möjligheter. Det är viktigt att vi som politiker uppmärksammar detta och hittar lösningar för att minska barns utsatthet.

Våld i nära relationer är inte bara ett stort lidande för den drabbade. Det kostar också mycket pengar för samhället, till exempel genom besök på vårdcentral, akut sjukvård, tandläkarbesök samt kontakt med socialtjänst och polis. En norsk kartläggning av de samhällsekonomiska kostnaderna för den här typen av våld kom fram till att kostnaderna är mellan 4,5 och 6 miljarder norska kronor per år. (SOU2014:49)

Vad kan man göra för att motverka våldet?
Oavsett hur våldet tar sig uttryck, så är syftet det samma. Det går ut på att utöva makt och kontroll genom att skada och skrämma offret. Mäns våld mot kvinnor är ett jämställdhetsproblem och bottnar i könsmaktsordningen som bygger på att män är överordnade och kvinnor underordnade. För att komma tillrätta med detta krävs många olika typer av insatser, men grunden är ändå att påverka mäns attityder och ett fortsatt arbete för att nå ett jämställt samhälle. Förändringarna tar tid och kräver insatser i och av hela samhället, inom familjen, i skolan och i arbetslivet.

Våldet i hemmet är ett mer dolt problem än det som sker på gator och torg. Det bero dels på att det sker bakom stängda dörrar, men också för att det är förknippat med mycket skuld och skam. Det är oerhört viktigt

att vi politiker ta ett stor ansvar för att komma till rätta med våldet. Vi måste uppmärksamma problemet mer och vidta ytterligare politiska åtgärder.

Polisens arbetssätt kan minska våldet i hemmet. Under 2011 antogs en ny lag på Island om besöksförbud i hemmet och för att implementera den nya lagen behövde polisen och socialtjänsten få utbildning i dessa frågor. Men det krävdes också nya arbetsmetoder och förhållningssätt från polisens sida. Under 2013 startade den isländska rikspolischefen och socialtjänsten två pilotprojekt om våld i nära relationer. Ett av projekten handlade om att gå igenom olika polisingripanden som rört våld i hemmet, där man tittade på polisens förhållningssätt och arbetsmetoder. Det blev tydligt att fler fall hade utretts ofullständigt och att samhällets stöd till offer och förövare var lågt. Då beslutades att ägna särskild uppmärksamhet åt dessa fall tillsammans med socialtjänsten.

Det nya arbetssättet för polisen på Island har lett till nya attityder kring våld i hemmet. Polisen har också infört ett nytt registreringssystem för att säkerställa att incidenterna är korrekt registrerade och undersökta. Polisen använder nu två definitioner. Dels ”våld i hemmet”, där det finns misstanke om brott och den andra är ”tvist mellan närstående”, där polisen har varit på plats, men ingen misstanke om brott föreligger. Med dessa två definitioner har polisen fått bättre kunskaper om hur stort problemet med våld i nära relationer är.

Många bra åtgärder har genomförts i våra nordiska länder, men mer måste till. I Norge har till exempel Justisdepartementet gett de regionale ressurssentrene om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) och Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) i uppdrag att ta fram en manual för kommunala handlingsplaner i syfte att minska våldet. I kommunerna kan man göra mycket för att förebygga, upptäcka och vidta åtgärder mot våld i nära relationer. För att dessa åtgärder ska bli effektiva krävs en ökad medvetenhet, ökade kunskaper och tydliga rutiner. I kommunerna bör till exempel de olika myndigheterna ha ett tätt och nära samarbete. I Norge finns också en behandlingsform, Alternativ till våld (ATV), som hjälper våldsutövaren. Behandlingsformen går ut på att hjälpa våldsutövaren att sluta slå och även att förstå att han/hon är en våldsutövare.

Polisen på Island har önskat mer fokus på förebyggande insatser, riskbedömning samt barn och invandrare som brottsoffer.

Det är viktigt att barn som riskerar att drabbas av våld och övergrepp får bästa möjliga skydd. Det finns allt för många barn i de nordiska länderna som lever under svåra förhållanden, där det förekommer både sexuella övergrepp, vanvård och våld utan att någon ”ser” eller ingriper. I bara Norge ingriper *barnevern*et cirka 520 gånger per år. Ärendena rör främst fysisk misshandel. Till det ska läggas att mörkertalet är stort, eftersom alla fall inte anmäls.

Norden har olika praxis när det gäller att följa upp barnkonventionens 3:e artikel, nummer 1. Det är viktigt att samla in uppdaterat material, statistik och fakta som rör anmälningar av barn som omhändertagits på grund av fysisk misshandel och domar för att kunna se hur anmälningsplikten fungerar.

Anmälningsplikten är ett viktigt instrument för att skydda barn som far illa. I Danmark och på Island har privatpersoner en lagstadgad skyldighet att rapportera och i Sverige uppmuntrar lagen till det. Det är svårt att bevisa att någon har brutit mot anmälningsplikten, men en lagstadgad anmälningsplikt har ett starkt signalvärde att alla har ett aktivt ansvar att hjälpa till.

Det är viktigt med utbildning för alla som kommer i kontakt med barn i sitt yrke, så att man snabbt ska kunna fånga upp signaler från barnets sida om något inte står rätt till. Detta är särskilt viktigt om det är barn med utvecklingsstörning, eftersom de kan ha extra svårt att förmedla vad som hänt. Alla yrkesgrupper som jobbar med barn och ungdomar bör få kunskaper om våld i nära relationer och vilka signaler som man ska vara uppmärksam på för att förstå att barnet behöver hjälp. Det är särskilt viktigt att skolsköterskan har tid och kompetens för att kunna identifiera om ett barn far illa.

Men det räcker inte bara med myndighetsinsatser. Även frivilliga insatser behövs och måste få stöd och hjälp för att rätt kunna bidra till både förebyggande och rehabiliterande delar av stödet till brottsoffren. När en person som utsatts för våld av en närstående bestämmer sig för att bryta med förövaren är det inte alltid som myndighetsinsatser med långa beslutsvägar och brister på sekretess är lämpligast. Då kan en frivilligorganisation med vana av liknande situationer erbjuda stöd, hjälp och inte minst trygghet för brottsoffren.

Nordiska rådet har inte arbetat med frågorna kring våld i nära relationer på många år. Det senaste förlaget är från 2008, men ämnet är lika aktuell idag och därför är det viktigt att lyfta fram frågan och lära oss av varandra för att förebygga och motverka våld i nära relationer. Samarbete och kunskapsutbyte är styrkan i det nordiska samarbetet.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår Den socialdemokratiska gruppen att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att arbeta för att de nordiska ländernas regeringar utarbetar och antar en strategi för att förebygga och minska antalet fall av våld i nära relationer

att samtliga nordiska länder arbetar för att deras kommuner utarbetar handlingsplaner för att förebygga, upptäcka och vidta åtgärder mot våld i nära relationer

att det genomförs en gemensam nordisk konferens på temat våld i nära relationer där syftet är att lära av varandra för att hitta de bästa lösningarna för att förebygga och minska våldet i nära relationer

att det genomförs en gemensam nordisk konferens om barns rättigheter i Norden, dit centrala nyckelpersoner bjuds in

att samtliga nordiska länder ser över sitt stöd till frivilligorganisationer som arbetar för att motverka våld i nära relationer

Oslo, 12 augusti 2015

Annette Lind (S)
Erkki Tuomioja (sd)
Eva Sonidsson (S)
Gunvor Eldegard (A)
Hege Haukeland Liadal (A)
Henrik Dam Kristensen (S)
Ineqi Kielsen (S)
Jorodd Asphjell (A)
Karen J. Klint (S)
Karin Gaardsted (S)
Kjell-Idar Juvik (A)
Lennart Axelsson (S)
Maarit Feldt-Ranta (sd)
Marit Nybakk (A)
Mogens Jensen (S)
Pyry Niemi (S)
Ruth Mari Grung (A)
Sonja Mandt (A)

Nordiska rådet

A 1650/välfärd

Framlagt av:
Den socialdemokratiska gruppen

Behandlas i:
Välfärdsutskottet

J.nr. 15-00186-2